WASHINGTON D C

СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК LI. Ч. 254. Джерзі Сіти, Н. Дж., пятниця, 31-го грудня 1943. No. 254. Jersey City, N. J., Friday, December 31, 1943. VOL. LI.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свобода": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016 4-0807 THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

СТРАЙК ЗАЛІЗНИЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ ВІДКЛИКАНИЙ

ВАШИНГТОН. — Десять годин перед часом, заповідженим на вибух страйку, три останні вперті провідники залізничих братств вислали телеграфічне повідомлення до своїх членів, що страйк відкликаний „завдяки тому, що федеральний уряд обняв контролю над залізницями". Заки ще вислали цю телеграму, провідники відбули конференцію із військовим адміністратором залізниць ген. Брегоном Б. Сомервелом. У час конференції вони ще торгувалися за уступки на користь їх членів, доки не дістали запевнення, що члени їх братств будуть трактовані нарівні з членами цих юній, що вже страйк залишили. Вони дістануть теж підвишки по 9 центів за кожну годину. Після конференції голова Военного Бюра Прилюдних Звязків майор ген. Александер Сорліс видав відповідний комунікат про відкликання страйку. Безпосередно після оголошення комунікату представники двох братств, що давніше згодилися на заставники двох братств, що давніше згодилися на залізниць про підвишку плат.

ПОТРІБНО ВЕЛИТЕНСЬКИХ ПРИПАСІВ ДЛЯ ІНВАЗІЇ.

ВАШИНГТОН. — Кількість матеріялів потрібних до інвазії Західної Европи дійде до такої висоти, що величина припасів, висланих для офензиви в Африці, змаліє до незначних розмірів. Це виявив віцепрезидент Ради Военної Продукції на засіданню екзекутивних урядовців. Тому оцей рік, у котрий ми тепер вступаємо, буде „найтяжчим у війні" для Ради Военної Продукції. Треба буде подбати не лише за военні матеріяли, але теж і за постачання всього, що потрібне для цивільного населення.

ЖАЛУЮТЬСЯ НА АНТИ-СЕМІТИЗМ.

НЮ ЙОРК. — Жидівська бенефітова організація Бнай Бріт оголосила звіт із своїх помічень про анти-семітські вибрики в околиці Вашингтон-Гайтс, де саме мешкають найзасібніші громадяни. Незнані хлопці обсмаровують синагоги — сказано в звіті — побивають жидівських дітей і малюють знак націстівської свастики на домах. — Комісар поліції Валентайн, повідомлений про це, заявив, що ці вибрики не мають якогось особлившого значіння, бо тепер молодь загалом не дається контролювати.

БОЛЬШЕВИКИ ЗАКИДАЮТЬ ЗВІРСТВА ФІНЛЯНДЦЯМ.

ВАШИНГТОН. — Російська амбасада видала Інформаційний Бюлетень із закидами „страшних злочинів", яких мали допуститися фінляндці на території, що їх заняла фінська армія. У бюлетені говориться найбільше про знищення столиці „Карельсько-Фінської Републики", міста Петрозаводська занятого військами маршала Ґустава Манергайма. Закидується маршалові, що він винищує цілі села, виголоджує їх, людей бере в концентраційні табори на німецький лад, де вони засуджені на смерть. „Але" — додає бюлетень — „година розрахунку надходить. Ті бандити вже незабаром заплатять за злочини, яких вони допускалися".

РОБІТНИКИ НЕ ПУСТИЛИ КОРАБЛЯ НА ВОДУ.

ОВКЛЕНД (Каліфорнія). — Парада спущення ново-збудованого корабля на воду відбулася по програмі, банда заграла, пляшку шампанського вина розбили об стіни корабля, лише він не рушив з місця. Коли запитали про причину цього начальника корабельних варстатів „Мур Шипбилдиґ енд Драй Дак Компані", він відповів: „Робітники зажадали цілоденної плати за те, що вибивають колодки зпід новозбудованого корабля. А цю роботу вони виконують упродовж чотирьох годин." Незаповіджений страйк не лише припізнив спущення на воду готового корабля, але ще й припізнив покладення підвалин під будову нового.

ПЛЯН ПОКІНЧЕННЯ ВІЙНИ БЕЗ ПІДПИСАННЯ МИРУ.

ВАШИНГТОН. — Ґенерал Марсель де Бер, бельгійський член Аліянтської Комісії для Інвестиґації Военних Злочинів, прислав до стейтового департаменту пропозицію, щоб воюючі держави проголосили кінець війни без підписання миру. У міжчасі — піддає думку Бер — Німеччина приноровиласьб до вимог Аліянтів і моглаб бути опісля принята до родини цивілізованих народів. — На підставі цієї суґестії сенатор Волес Г. Ґвайт із Мейн вийшов із домаганням, щоб сенат проголосив, які є різниці між угодою заключеною президентом держави і міжнародними договорами, які вимагають потвердження сенату. — Сенатор Ґвайт є членом Комісії Заграничних Справ і провідником републиканської меншини в сенаті. Він заявляє, що вже давно чув про намір покінчити війну без підписання мирового договору.

Пятьдесятьліття Українського Народного Союзу

ДО ШАНОВНИХ ВІДДІЛОВИХ УРЯДНИКІВ І ВСІХ ЧЛЕНІВ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ:

Вступаємо в 1944 рік. Цей рік має для нас, Союзовців, велике значення, бо якраз цього року, в день 22. лютого мине 50 років від часу оснування У. Н. Союзу.

Хоч наша увага, наші думки звернені в теперішніх военних часах, головно в сторону цих величезних зусиль, які потрібні для вигри цеї війни, що її ведемо вже два роки, і хоч ми посвячуємо наш час і труд у першій мірі для праці в користь цих военних зусиль, то проте є події в організаційно-народньому житті, яких не можна поминути мовчанкою навіть в теперішніх важних часах.

Ось такою подією в нашому народньому житті є — Золотий Ювилей нашої організації.

Нам треба пошанувати ту велику працю, яку вложив Союз упродовж свойого 50-літнього існування в розбудову нашого життя тут на американській землі. Ми не повинні збути мовчанкою цих перших піонірів, які 50 літ тому положили основи під будову такої організації, яка сьогодні являється найбільшою зорганізованою одиницею серед усіх українців. Ми не повинні збути мовчанкою їх ідейности, посвяти, їх витривалости, яку вони виказували в тяжких та критичних початках будови цеї організації. І ми не повинні збути мовчанкою Золотого Ювилею того, кого названо тут на американській землі Батьком американських українців.

Цього Батька-Союза ми повинні належно пошанувати в рік його Золотого Ювилею. Найкращою пошаною буде наша праця в його користь. А ця праця повинна обнимати дві сторінки — моральну й матеріяльну.

Моральна сторінка праці — це пошана У. Н. Союзу відповідним святом, яке своїм змістом відповідало би гідності цеї хвилі, якою є для нас усіх Союзовців Золотий Ювилей нашої організації.

Матеріяльна сторінка праці — це знов придбання для Союзу якнайбільшого числа нових членів. Бо цей 50-літній ювилей У. Н. Союзу має бути не тільки пошануванням дотеперішних здобутків У. Н. Союзу, а в першій мірі поставленням нової, ще кріпкої основи під його будучий розвиток. Бо хоч У. Н. Союз представляє собою тепер поважну силу, хоч він начисляє сорок два тисячі членів та більше як сім міліонів долярів маєтку, то одначе ця сила може ослабнути, ці здобутки можуть знівечитись, коли ми вже заздалегідь не подбаємо, щоб ряди У. Н. Союзу не рідшали, щоб по старих піонірах прийшли нові, молоді ряди нових Союзовців.

50 літ Союз освічував нам шлях до поступу. 50 літ працював він для наших культурних, національних та матеріяльних надбань, обєднуючи під своїм прапором найідейнішу частину нашого громадянства. Тому збільшуючи його ряди, ми тим-самим скріпимо ріжні ділянки нашого громадського життя та збільшимо ряди ідейних та карних одиниць для будучої праці, для дальшої розбудови нашого тутешнього життя, як і для дальшої помочі поневоленому українському народові.

З нагоди ось цього 50-літнього ювилею У. Н. Союзу, звертаємось до Вас, Шановні Урядники, Члениці й Члени, з проханням посилити в цей Золотий Ювилей працю по своїх відділах, збільшити їх ряди, та в такий спосіб поставити ще сильніші основи під дальше існування У. Н. Союзу.

Золотий Ювилей вимагає від нас золотих діл, а цими ділами можуть бути тільки нові кадри нових членів. Тому хай не буде такого члена, такої члениці, що стрічалиб цей Золотий Ювилей з порожніми руками. Хай кожний член, кожна члениця принесе Ювилятові відповідний дарунок. Цим дарунком хай буде членська аплікація для дорослого члена або дитини.

У рік цього 50-літнього ювилею нашої організації памятаймо також і за те, що коли У. Н. Союз міг виконати за час свойого існування цю величезну працю, про яку ми тепер згадуємо, коли Союз міг розвинутись та досягнути таких здобутків, якими ми нині радіємо та які наповняють нас дійсною гордістю, то цей поступ і розвиток У. Н. Союзу треба завдячити головно цій свободі, якою тішились наші піоніри від часу свойого прибуття на американську землю, а якою тішимось і ми сьогодні. Будучи вдячними цій щасливій долі, що судила нам жити й працювати на цій вільній землі Вашинґтона, ми Союзовці повинні завжди докладати нашої праці, труду і жертв, щоб цю свободу можна було й на далі зберегти. А саме сьогодні вона найбільше загрожена. Тому, святкуючи Золотий Ювилей нашої організації, ми повинні використати цей ювилейний рік також і на те, щоб посилити нашу працю і нашу жертвенність у користь теперішніх военних зусиль, які саме причиняються до збереження цеї свободи для нас і для прийдешніх поколінь.

ГОЛОВНИЙ УРЯД УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ:

М. Мурашко, головний предсідник; **Г. Герман і Марія Малевич,** заступники головного предсідника; **Д. Галичин,** головний секретар; **Р. Слободян,** головний касієр; **Д. Капітула, д-р В. Ґалан, д-р А. Т. Кібзей, Р. Смук і С. Куропась,** головні контрольори; **П. Дуда, С. Слободян, І. Романишин, Т. Шпікула, В. Дідик, Ґеновефа Зепко, М. Давискиба, Е. Ляхович, А. Шумейко, Д. Шмагала й Юлія Баволяк,** головні радні.

КОМУ ПРИНІС ПІДВИШКУ НЕВДАЛИЙ ЗАЛІЗНИЧИЙ СТРАЙК

ВАШИНГТОН. — Президенти вісьмох залізничих підприємств, що їх управа армії іменувала полковниками на час страйку і призначила командантами округів, змісця скористали зо свого назначення. Вони автоматично дістали платню полковників, яка дає $5,872 річно, тобто $333.33 місячно. Крім цього їм належиться по $120 місячно на мешкання, і $36 місячно на підручні видатки. Отже президенти дістануть свою плату від компаній, а крім цього ще плату з военного департаменту так довго, як довго носять уніформи.

АМБАСАДОР ҐРУ НЕ ГОДИТЬСЯ НА ВИСТАВЛЕННЯ ЯПОНІЇ НА ПОЗОРИЩЕ

ШІКАҐО. — Бувший американський амбасадор до Японії Джозеф С. Ґру назвав „глупотою" плян, щоб Японію викинути із родини цивілізованих народів після війни. Ґру виголосив відповідну промову на бенкеті Педаґогічного Товариства з Ілиной. Його думки такі: Колиб Японію окружити залізним перстенем і зробити вязнем, тоді цей нарід пічне гнити і заразить інші народи. Правильний спосіб поступити з японцями такий, що треба їх перевиховати, навчити їх співпрацювати з людьми і помагати один одному.

НОВИЙ РЕЙД НА БЕРЛІН

ЛОНДОН. — Британські бомбовики зробили в середу вночі новий рейд на Берлін та скинули на нього знову 1,000 тон вибухових матеріялів.

Був це другий рейд на Берлін за останніх 6 днів, осьмий від початку методичного бомбардування німецької столиці, себто від 18. листопада, та тисячний рейд цеї війни, на початку котрої націстичний міністер летництва Ґерінг запевняв німців, що націсти так узброєні в повітрю, що не пустять ні одного ворожого літака над німецьку територію.

Останній рейд зчинив в Берліні негайно величезні пожари. Цим рейдом британці почали скидати на Берлін третю сотню тисяч тон. Рейду доконано, не дивлячися на грубу верству хмар над містом.

Один свідок рейду, що мав уже час зателефонувати свої враження до Стокгольму, казав, що довкола його канцелярії одні руїни та що над цілим містом уносяться грубі вали димів. Націсти, як звичайно, описували рейд як просту атаку для терору, але признавали, що бомби поцілили густо населені дільниці.

ЩЕ ОДИН МОРСЬКИЙ БІЙ.

ЛОНДОН. — Британці можуть похвалитися добим тиженем на морю, бо зараз на другий день після бою, в котрому далеко на півночі затоплено „Шарнгорст", гордість націстичної фльоти на Атлянтику, які 3,000 миль на полудне, почався ще один морський бій, у котрому британці знову маневрували краще, блофували краще й билися краще від німців. Як вислідом бою на півночі було знищення останньої надії німців виставити на море якунебудь поважнішу силу, так новий бій завдав поважний удар німецькому морському транспортови.

Бій почався з того, що британські літаки зочили в понеділок ранком яких 502 миль від рога Фіністере (в Еспанії) пливучий на схід узброєний торговельний корабель. Вони літали його слідом і дали знати про це британським крухлякам „Глаздови" й „Ентерпрайсови", які негайно поплили проти нього. Поки одначе вони доплили до нього, зявилися бомбовики. Одному з них, що належить до чеської ескадри вдалося поцілити бомбою в зад корабля, і цей занявся великим пожаром і наконець потонув по кількох страшних експльозіях. У вівторок рано британські літаки зочили ескадру 11 німецьких нищителів, що плили видно на поміч свому кораблеви. Літаки подали вістку кружлякам. Сполудня почався бій, у котрому чисельна перевага була по стороні німців. Британцям одначе вдалося розбити ворога. Німецька фльотиля розбила формацію та розіхалася. Кружляки сконцентрували огонь на 4 нищителі, що поплили на північ. Три з них затоплено, четвертий теж був поцілений.

Британські часописи розглядають бій як велику британську перемогу, передусім зогляду на чисельну перевагу ворога, як також з огляду на те, що Німеччина тепер уже не має досить кораблів на захорону своїх транспортів гуми, їдомих олів, тунґстену й хініни.

ЗАНЯВШИ ОРТОНУ, КАНАДІЙЦІ ПОСУВАЮТЬСЯ ДАЛІ.

АЛЖІР. — Восьма британська армія занявши канадійськими відділами Ортону, посунулася далі, не дивлячися на страшну плюту; зміряє вона видно в напрямі Пескари, що лежить на побережжю Адріятику.

Британці з пятої армії відбили гострі німецькі атаки на Понтефюме на другому кінці боєвої лінії, підчас коли американські війська цеї армії вдерлися до Вілля Вітторе.

Аліянтські літаки вдарили по летунських майданах у Римі та по залізничих двірцях у Ріміні й Віченці, де зострілено принаймні 19 ворожих літаків.

НІМЦІ ГОВОРЯТЬ ПРО ЩЕ ОДИН РЕЙД КОМАНДОСІВ.

ЛОНДОН. — Берлінський комунікат подає, що в вівторок рано аліянтські командоси зробили рейд на остров Сарк, що лежить на Каналі, другий рейд за останні три дні. Німці кажуть, що вони рейд відбили.

ЧЕРВОНА АРМІЯ ЗНОВУ НАБЛИЖАЄТЬСЯ ДО ГРАНИЦІ ПОЛЬЩІ.

ЛОНДОН. — У своїм поході на захід від Києва червона армія заняла Коростень і Чернихів, а крім цього 200 інших місцевостей. Занявши Купище, червона армія найшлася всего 48 миль від старої границі Польщі.

У своїй офензиві у скруті Дніпра російські війська заняли: Зелений Гай, Лукашівку, Великий Луг, Хортицю, Канцерівку, Бабурку, Нижню Хортицю, Розумівку й Новофедорівку та очистили з німців остров Хортицю.

"SVOBODA" (Ukrainian Daily)

FOUNDED 1893

Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays and holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

Письменний текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошуючий хоче мати своє оголошення.

ПЕРЕДПЛАТА:		SUBSCRIPTION RATES:	
Поодиноке число три центи.		Three cents a copy.	
На рік	$7.00	One year	$7.00
на пів року	$3.75	Six months	$3.75
На три місяці	$2.00	Three months	$2.00
Число з суботи (з англійською частиною):		Saturday's Issue (with Ukrainian Weekly):	

За оголошення редакція не відповідає.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA," P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

Найбільше колюча проблема

Так називає Едвін Л. Джеймс, співробітник „Ню Йорк Таймсу", проблєму майбутньої державної приналежности Галичини. Цю справу, як відомо висуває тепер польський уряд на вигнанню, висилаючи, чи стараючися вислати, сюди свого премієра для зроблення натиску на американський уряд за вирішення цеї справи в найближчій будучности.

Едвин Л. Джеймс старається виложити справу зовсім реалістично. Показує передусім усі сторони спору. З одного боку поляки домагаються Галичини, називаючи насміхом над справедливістю, якби так Польща не дістала від Аліянтів усіх країв, які вона мала, як Гітлер пішов на неї війною. З другого боку Росія домагається „сплавлення" польсько-російської границі так, щоб Галичина й Львів належали до Росії. З третього боку український націоналізм голосить єдність українців в одній українській державі й хоче, аби Галичина була ні російська, ні польська, а українська. Джеймс припускає, що можливо й Польща пристала би на таке вирішення, бо воно принаймні не віддавало би Галичини Росії. „Одначе для здійснення цього пляну", каже Джеймс, „є мало надії". Він трактує проблєму так, гейби справа мала бути остаточно вирішена між Росією й Польщею.

Поляки, каже Джеймс, покладають свої надії на Америку й Британію. Вони сподіваються помочі спеціяльно з боку Вашингтону, що він напре на Сталіна в користь Польщі. Одначе, поляки знають, що ні американські ні британська війська не підуть воювати проти Росії за Польщу, і тому вони покладатися можуть тільки на мирний натиск держав на Росію. Кілько варта такі розрахунки, каже Джеймс, нині ніхто не може знати. Не можна нині теж сказати, чи Росія конче впреться мати Галичину, чи може бажаючи бути в добрих відносинах з іншими державами, віддасть Польщі територію, якої Польща так дуже бажає. Виходило би з виводів Джеймса, що справа буде обертатися коло того, що властиво буде Росія вважати потрібним, чи кориснішим для себе: збільшити свою потугу територією, чи збільшити її, показуючи, що їй на нових територіяльних добутках не залежить.

Поляки добиваються вирішення питання тепер, бо бояться, що як російські війська займуть спірні території, тоді буде запізно справу підносити. Одначе Джеймс не певний, чи тепер саме пора це робити, бо він припускає, що вже й по закінченню воєнних кроків ще буде певно між переможними державами багато торгів за території та обмінів ними. Він думає, що тоді може бути краща нагода запропонувати Росії якесь територіяльне уступство в заміну за відступлення Польщі Галичини.

На передодні епохальних подій

I.

Кінчимо старий рік, а з ним два роки світової війни, в якій беремо активну участь.

Для боротьби за свободу, а проти грубої сили, виставили ми збройну армію з 10 мілiонів, що бореться на усіх фронтах. І призначили для цеї боротьби всі наші фінансові та господарські ресурси і всі наші сили на домашньому фронті. Та ще з тою постановою, що не відступимо від цеї боротьби з аґресорами, поки вони безумовно не здадуться, поки не буде знищене те все, що доводило в минулому до війни, чи може до неї довести в будуччині.

Ось так вступаємо в новий — 1944 рік.

Зачинаємо його під доброю звіздою. Бо щож кращого могли нам сказати наші найвищі цивільні та військові представники, як те, що можемо надіятись, що в цьому новому році зломимо найсильнішого ворога? Себто, що зліквідуємо европейський фронт, знищивши Гітлера та націзм та розторощивши німецьку армію та пруських юнкрів.

Такі слова запевнення вийшли з уст президента Рузвелта, секретара стейту Гола, а далі — від ґен. Айзенговера, що тепер назначений тим начальним командантом, що поведе проти націстів головний інвазійний наступ, що принесе їм смертний удар.

А як до цього ще додати, що якщо зломимо Гітлера і націстів, то війна з Японією вже довго не потягне, а саме так кажуть воєнні знавці, то це означає, що можемо надіятись найдалі за рік замирення в Европі, а найдалі за два — в цілому світі.

Правда, є щодо цього одно велике й важне застереження. Це все станеться, якщо далі напружуватимемо всі наші сили; якщо геройська армія діставатиме без найменшої перерви все те, що є потрібне для цеї величанської боротьби. А це означає, що на домашньому фронті ми не можемо і не сміємо відпочивати, поки ведеться війна. Бо тільки під тою умовою, вона може скоро скінчитись.

І ще одно: Ось та перемога, що нас жде в новому році, коштуватиме дуже великих людських жертв, бо матеріяльні — в такому порівнанню — не входять у нас в рахубу. Ці речі теж треба нам знати, хоч вони сумом повиті. Але без цього не обійдеться.

Значиться, що новий рік буде переможним, але дуже коштовним, як коштовною і крівавою є кожна боротьба, що має принести чи забезпечити людині свободу.

II.

Разом з перемогою над націстським варварством в Европі, ось цей новий рік принесе, а властиво повинен принести усім народам ось тої нещасної Европи спокій, замирення. І як не вільне життя уже з першої хвилини, то хоч надію, що та свобода скоро настане. Бож треба припускати, що ціла Европа опиниться по війні в страшнім безладдю, особливо в тих територіях, де буде зліквідований націстівський режім. Всюди буде велика нужда. І тому годі думати, щоби можна було в таких обставинах завести там відразу порядок.

Але нам про те не іде, бо це речі самозрозумілі. Іде про що іншого. Про те, який саме порядок там наставлятимуть і хто буде заважувати на тому, як цей порядок має виглядати. А під тим „порядком" розуміємо ту свободу, за яку боремось.

Одно нас непокоїть, що у всіх заявах про замирення і новий порядок в Европі, говориться властиво про держави, а дуже рідко про народи, а як і згадується за народи, то так невиразно, що властиво не знати, як це розуміти. А це дуже важне, бож в Европі маємо багато таких держав, що складаються з різних народів і тому, що в тих державах ті народи є неоднаково трактовані, а многі таки просто переслідувані й гноблені, є і було так багато причин до тих різних заколотів, що спричиняли собою воєнні конфлікти.

Це добре і дійсно по „реалістичному", коли думається, що й найкращого порядку не вдержиться в Европі, чи в світі, якщо не буде „міжнародньої сили", що дбалаб, щоб такий порядок не був кимсь нарушений. Маршал Ян Християн Смутс добре зробив, що ще й тепер пригадав за „ілюзію", щоб можна обійтись без нової „Ліґи Націй", себто без такого міжнародного тіла, що малоб за завдання вдержувати мир теж і силою, якщоб зайшла потреба. Тільки біда в цьому, що далі постійно кладеться головну увагу тільки на таку „силу" як гармати, тенки і літаки, а дуже мало на „мораль". Про неї майже не згадується.

А це не добре. Бо требаб обороняти тільки те, що є з „морального" боку добре й справедливе. Як будемо охороняти тільки „імперії", чи „держави" (що не є великими потуґами), то цього ще замало, щоби вдержувати справедливий мир у світі. Треба, щоб ось такі імперії чи держави були в середині моральними і не гнобили в себе народи, з яких складаються. Інакше буде виглядати, що „міжнародня сила", створена для вдержування світового мира, буде звернена не тільки проти потуг-аґресорів, якщоб такі зявились, але й проти многих народів, що досі були гноблені деякими з тих, що тепер будуватимуть „новий порядок".

Ось ця проблєма буде одною з найтяжчих до розвязання. Особливо тяжкою буде вона для американців, згл. для тих, що будуть помагати встановляти новий лад від імені Злучених Держав. Бо американський нарід глядить на те по ідеалістичному. Так, як це було підчас минулої світової війни. Та не у всіх краях так думають ті, що є при владі. Тому, коли хто говорить про те, щоби думати „реалістично", то саме реалізм заставляє думати і наставати на те, щоби була побудована теж і „міжнародна моральна сила", яка не допускалаб до цього, щоби в „замиреному світі потуг і держав" були народи, що булиб далі гнетені й переслідувані.

III.

Американським українцям найлекше добачувати вагу ось такої „моральної перемоги" у цій війні. Вони-ж від так довгих часів пробують добитись якоїсь допомоги поневоленим своїм братам в Европі, а не можуть. Деб ті їхні брати досі не жили, під якими режімами вони не булиб, вони завжди терпіли від диктатур і насильства.

Знаємо, що колиб ця справа залежала від американського народу чи уряду Злучених Держав, то Україна певно сталаб вільною і самостійною, а український нарід господарем на своїх землях. Навіть припустити не можна, щоб свободолюбний американський нарід, пізнавши гірку долю українського народу, міг би бути за іншу розвязку української справи. Але заразом розуміємо, що наш край і уряд не є всемогучі. Хоч яку велику допомогу даємо світови в боротьбі за свободу, знаємо, що по війні й перемозі буде Злученим Державам дуже тяжко, а в многих випадках навіть не можливо, здійснити ті демократичні засади, якими ми тут жиємо і які бажалиб бачити живими в цілому світі.

Ось і тому добачуємо й ті труднощі, які вже є, коли приходиться вставлятись за український нарід та його право на вільне й самостійне життя. Ось і тому, хоч як радіємо перемогою Обєднаних Держав в Европі, яка повинна наступити в новому році, та дай Боже, щоб наступила, то проте маємо побоювання, що коли іде про страдальний український нарід, то ним далі торгуватимуть, а то й пробуватимуть загарбати його без усякого торгу, на підставі тої грубої сили, що його розчетвертовувала по минулій світовій війні. Може тепер України не розчетвертують, але все одно знов пробуватимуть позбавити український нарід того права самовизначення, яким він користувався у минулій війні, зірвавшись тоді до волі та відродивши українську державну незалежність.

З нашого боку ми тільки можемо бажати, щоб настала така міжнародна повоєнна конюнктура, в якій Злучені Держави заважувалиб і мали перший голос. Бо тоді, й тільки тоді, буде якась надія, що можна добитись і Україні свого права, а принаймні лекшої долі.

Ось тому треба нам не тільки перемогти у цій війні, але й перемогти так, щоби в такий самий спосіб, як наш ґен. Айзенговер завдаватиме рішальний удар націзмови на воєнному полі, щоб потім, по вигрі, політичний американський представник зміг завдавати удари і европейській аморальности там, де вона істнує, чи думає надалі істнувати і вживати своєї потуги для гноблення менших і слабших народів, а не для охорони свобід усіх людей і народів.

Книжкова продукція в Америці

У часі, коли наклад української книжки в Америці зійшов до мінімума, наша нова батьківщина перебуває справжню революцію у продажі книжок, очевидно в англійській мові. Хоч загально говорять про недостачу паперу, книжкова продукція в 1943 р. зросла до небувалої висоти, а це до 250,000,000 книжок. На книжному ринку можна тепер продати любо-яку книжку, але накладчики годяться в одному, а це, що передрук книжок у виді так званого кишенькового видання має найбільший попит. Ці книжки продаються по 25 центів і вони є показчиком запотребування. А як людина привикне купувати дешеві книжки і зрозуміє їх вартість, тоді заплатить і по $2, $3 чи більше. Отих книжок кишенькового видання спродано в 1943 р. 38 міліонів примірників.

Загально одначе признають накладчики, що цього року продали книжок на 40% більше ніж у попередному році. Це приписують цій обставині, що люди мають більше грошей, шукають більше знання технічного, дають теж більше подарунків своїм друзям. Щодо предмету читання виказують, що продано 80 міліонів книжок про подорожі, та з так званої белетристики: оповідання, повісти, тощо. Крім того в цій катеґорії найшлися книжки з загальним змістом, з історичними відомостями, біоґрафіями. З черги продано 70 мілонів книжок шкільних, 45 міліонів технічних, 40 міліонів книжок для молоді, 15 міліонів релігійних. Продаж цих книжок приніс бизнесу підприємцям на 500 міліонів дол. Але книжок з новими наголовками видано лише 6,959 в порівнанню з видавництвом 7,981 книжок в 1942 р.

Український читач і книжка.

Чуємо й у нас про домагання освіти, книжок, лекцій, просвітної діяльности. Коли би брати оці голоси як мірило справжнього зацікавлення, то можнаб думати, що продаж української книжки дійшов до таких розмірів, що не можна її настарчити. Міжтим, як спитатися управителя української книгарні, кільки то книжок продається річно, місячно, тижнево, щоденно, а довідаємося сумних речей. Многі кричать за книжками, щоб „похвалитися", що вони розуміються на культурних вимогах. Але наділі, на такому крику й кінчиться. Продаж книжок в українських книгарнях змалів до того ступня, що не виплачується навіть тримати українську книжку на поличці, бо колиб на її місци поставити інший предмет, він принесе свій зиск і оплатиться. Отже українські книгарі вже давно попрощалися з можністю існування з продажу українських книжок і перемінили свої крамниці на базарі, які їм дають спромогу втриматися при життю.

Хто має ще запас українських книжок?

Не робимо перегляду всіх наших книгарських підприємств, але скажемо те, що знаємо: Головним маґазином, де [illegible] переховуються українські видання, є таки книгарня „Свободи". Є в ній такі цінні книжки, такі гарні, — навіть з [illegible]ними окладинками — щ[illegible] но виглядає, чому [illegible] лежать у схову. Голов[illegible] пер, коли кожен чує, щ[illegible] видавництва українських кн[illegible] в Европі припинені, може навіть і заборонені, і коли ін[illegible]рес українця до його рідного краю на око зростає. Чому нема людей, які хотілиб поширити своє знання про Україну, про її історію, про її долю в минулому, про її ґеоґрафію, етноґрафію, її ношу, або хоч прочитати цікаві оповідання з українського життя?

А чому не вчитися якслід української мови через читання українських книжок, щоб затримати хоч те, що ми унаслідили від батьків? Чому як говорити по українськи, говорити якоюсь дикою мішаниною американсько - українською, що аж уха співрозмовника болять, а не чистою українською мовою? А чи не треба теж і відплатити книгарні „Свободи" за те, що вона вложила свої гроші у закупно та спровадження українських книжок з рідного краю?

Чому не читають?

Правда, на книжку важче видати декому гріш ніж на горівку. Алеж тепер уже горівки не стає, а книжки ще лежать нетикані! Чи не вимінятиб потребу одну на другу, себто за потребу духа? Чи не зрозумітиб, що як є гроші, то відповідну частину треба посвятити й на збагачення духа, на освіту, або от так на українську бібліотеку для прикраси дому і для перегляду книжки в часі свята?

Дехто твердить, що українець хоче мати знання, як би так йому хтось його вложив в його голову. Та щоб його здобувати читанням, виміною думок про духові справи, то на це він лінивий. Чи правда? У відповіди прочитаймо катальоґ українських книжок, що його час від часу подає „Свобода", а може нам там щось подобається. А як щось знайдемо, купім для себе, чи в дарунку приятелям.

ІВАН ФРАНКО

Борислав Сміється

(Повість)

95)

— Ні, говори! — сказав Андрусь, котрий тепер чувся по даньому головою і провідником тих людей, відданих йому з душею і тілом, і в тім почуттю набрав знов тої певности й сили поступовання, яка його вперед визначувала і яка потрохи опустила його була під час недавного Бенедьового провідництва. — Говори, Бенедю, ти був добрим побратимом і щиро хотів для всіх добра, ми певні, що ти й тепер того самого хочеш. А коли дороги наші розходяться, то це не того, що ми самовільно відриваємося від твоїх рад, але для того, що конечність пхає нас туди, куди ти чи не можеш, чи не хочеш іти з нами.

— Дякую тобі, Андрусю, за твою добру віру. Але те, що ти кажеш про конечність, котра буцімто пхає вас на зле діло, бо що задумане тобою діло не є добре, це чень ти й сам признаєш, цьому я не можу якось увірити. Яка тут конечність? Що багачі ошукали й обікрали нас, що звязали нам руки і заперли нам на тепер дорогу до рятунку, то чи з того вже випливає, щоб ми мусіли відректися від свого чистого сумління, статися паліями? Ні, побратими мої, і ще раз кажу, що ні. Перетерпім ту нещасливу годину. Час загоїть усі рани, втишить наш гнів, ми звільна найдемо в собі силу зачати розбите діло знов наново, і знов колись поставимо його на тім ступні, на якім було недавно. Тільки що тоді, навчені раз, будемо осторожніші. А своїм підпалом що ви вдієте, кому поможете?

— Їм пошкодимо, і цього нам досить! — скрикнув Сень.

— Ох, не досить, побратиме Сеню, не досить! Може бути, що тобі, вам кільком досить, бо ви на те заприсяглися. Але іншим? Усім робітникам? Чи вони від того будуть ситі, що багачі покапцаніють? Ні, але будуть мусіти знов робити по-давньому і вдоволятися ще меншою платнею, бо багатий все таки хоч з мусу може заплатити більше, а бідний не може. А, не дай Боже, викриється ваша змова, то стільки вас піде гнити до кріміналу або хто знає, що ще може статися! Ні, побратими, прошу вас ще раз, послухайте мого слова, покиньте свої страшні замисли, працюймо далі разом так, як зачали, а пімсту оставмо тому, котрий важить правду-неправду і кожному вимірює по ділам його.

— Те-те-те, ти вже щось спопівська затинаєш, — відказав насмішливо Сень. — Не час нам ждати на той вимір, про котрий досі ми нічого не знаємо. Моя гадка: в кого міцні кулаки, той сам собі виміріть правду. І нам так треба робити. Хто сам собі помагає, тому й Бог поможе!

— Так, побратиме Бенедю, — сказав лагідніше Андрусь, — годі нам уже вертатися. Розмахнули сокирою, то треба вже рубати, хоч би мала нам сокира і в зуби пирснути. Коли ти не хочеш з нами кумпанію держати, то ми тебе не силуємо. Розуміється, що надіємося по тобі, що не видаш нас.

— Га, коли інакше не можна, коли так мусить бути, — сказав Бенедьо, — то нехай і так, останусь з вами до кінця. Палити з вами не піду, того від мене не жадайте, але останусь тут на місці. Може вам зможу в чім іншім порадити або помогти, то гріх би був, колиб я в таку гарячу пору втікав споміж вас для власного безпеченства.

— І я так само! І я так само! — сказали Стасюра і Матій. — Всі ми стояли досі дружно в щасливішім часі, то треба нам держатися разом і в тих тяжких хвилях, які для нас настануть.

— Так, побратими! Спасибі вам за те, — сказав Андрусь, стискаючи одного по другім за руку, — тепер я спокійний, сильний, тепер можуть тремтіти наші вороги, бо хвиля помсти надходить. Яке сімя дає нам доля в руки, таке й сіймо. А що з нього зійде і хто збере його плоди, це річ не наша, ми, може, і не дожиємо того. А тепер остається нам обговорити докладно, коли і як має це статися.

Всі побратими, окрім Бенедя, Матія і Стасюри, стовпилися довкола Андруся і тихішим голосом розпочали оживлену нараду. Матій сидів на припічку, держачи нетямно в зубах давно вигаслу люльку. Стасюра шпортав палицею по землі, а Бенедьо сидів на лаві, звісивши голову, а по довгій хвилі встав, утер рукавом дві пекучі сльози, що туй-туй хотіли бризнути з його очей, і вийшов надвір. Це він прощався зі своїми золотими надіями...*)

(Докінчення на стор. 4-тій)

*) На цьому, вривається повість. Про неї пише Франко: „Це була проба представити саморідний робітницький рух бориславських ріпників, що закінчивсь великою пожежою Борислава восени 1873 р." Повість не була докінчена. Тема ця дуже інтересувала Франка, і він робив серіозні студії над нею, що видно із статтей, поміщених тогож року в „Світі", як, напр. „Дещо про Борислав", „Промислові робітники в Східній Галичині в р. 1870" (стаття написана на основі таємно одержаних публікацій промислової палати). Дальше містимо закінчення, що на основі оповідання Франка написав його син, Петро Франко. (Ред.)

НЕ ДЕРЖИШ КРІСА, БИЙ ВОРОГА БОНДАМИ!

Якби кожний з нас міг оглянути поле бою; якби ми могли бути свідками, як наші воїни бються і умирають за кожний крок землі в Італії; якби ми могли бачити як гинули маринарі, які штурмували острови Тараву, то —

Не було би потреби напоминати нас, щоби ми піддержували тих вояків, що з крісом в руках бються і умирають, щоби забезпечити свободу для нас. Наша поміч не ризиковна.

Не держиш кріса, бий ворога бондами.

Кампанія продажі державних бондів вартости 5 мільйонів долярів між українцями в Злучених Державах починається за стараням Конгресового Комітету дня 18. січня 1944.

Кожна українська організація дістане від Департаменту Скарбу в Вашингтоні спеціяльні аплікації з початком січня.

Дістаньте для себе таку аплікацію, виповніть її точно, купіть бонд, попросіть агента, щоби прибив печатку на посвідці, що буде припечена до аплікації; віддеріть цю посвідку і відішліть сейчас до:

W. Gallan, Chairman
Ukrainian American War Bond Drive
847 N. Franklin Street
Philadelphia 23, Pa.

Зробіть це негайно, так, щоби підчас Конгресу Американських Українців, який відбудеться в Філядельфії дня 22. січня, можна вже було офіціяльно проголосити, котра місцевість виявляє найбільшу активність.

П. Д.,
з Комітету Кампанії.

ЦЕРКОВНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОТИ РАСОВОЇ НЕТЕРПИМОСТИ

Федеральна Рада Христових Церков в Америці, яка обєднує 24 протестантські віроісповідання, виступила на днях з дуже гострим осудом расової нетерпимости в Злучених Державах. Церкви обєднані у цій Федеральній Раді, мають понад 25 мільйонів членів, так, що її становище треба вважати голосом дуже поважної частини американського громадянства.

Заява Федеральної Ради приявляє, що міжрасове братерство є одною з головних цілей [illegible]ньої війни та основою [illegible] Свобід". Вона та[illegible] [illegible] звичайно[illegible] [illegible]вно супротивлялись [illegible] дискримінації у збройних силах Америки, при промисловій праці, та у всіх інших ділянках громадського життя.

Проголошення цієї заяви, це початок освідомляючої кампанії, яку протестантські церковні громади й організації задумують перевести на протязі найближчих місяців, щоб познайомити своїх вірних з усіма сторінками складного расового питання. Кампанія закінчиться у місяці лютім, який відзначено як „Місяць Братерства". День 13. лютого призначено як Неділю Расових Взаємовідносин, на святочні маніфестації братського й дружнього відношення між людьми ріжних рас і вір.

В заяві перестерігається, що „ми не сміємо, як це робили наші вороги, попасти у гріх расової зневаги й утиску, основаних на теоріях панівної раси". Може навіть трапитись таке, що ми вправді виграємо війну, але „втратимо основну причину, ізза якої ця війна ведеться, та разом з тим програємо мир, якщо не вплетемо думок про міжрасову пошану й співпрацю у наше щоденне життя".

„Майже всі американці", говориться дальше у згаданій заяві, „Обєднані думками біля двох цілей: виграти якнайшвидше війну та подбати, щоб перемога дала нам новий, спільчанський лад у світі, в якому всі люди були вільні. Шлях до такого мира й волі не веде через несправедливість і упередження; такий шлях доведе тільки до революції і нових воєн.

„Наша справа, це справа мільйонів чоловіків і жінок, що належать до ріжних народів і рас, та змагаються з тиранією. З них чотириста мільйонів жовті, чотириста мільйонів смуглі або чорні, і стількиж мільйонів білі. Ми мусимо памятати, без ніякого расового відрізнювання, що Хіна, Індія й інші східні й західні народи є нашими союзниками. Ми не зможемо добитись спілчанського ладу у світі без них і ми навіть не сміємо пробувати цього.

„Ми мусимо змінити не тільки нашу політику, але й нашу поведінку; не лиш звички, але й спосіб думання. Тому, що в цьому змаганні, яке захопило всі раси і в якому вони є з ясною метою, ми як нарід мусимо доказати нашу щирість тим, що в наших власних границях створимо живу спільність і співпрацю, без огляду на колір шкіри чи культурне минуле.

„Антисемітизм, поневірка нігрів і японських американців, виключування східних народів, расові заворушення в різних містах з одного боку, і наростаюче обурення темно-шкірних народів проти білого панування з другого, разом з почуттям, що білі відбирають від колірових народів їх право на рівне становище в демократичному громадянстві — все це примушує нас, як християн, говорити мовою пророків і з запалом апостолів. Ми можемо й ми мусимо найти шляхи порозуміння, способи дружнього співжиття й почуття духової едности".

Щоб цього досягнути, Федеральна Рада завзиває всіх до активної участи у відповідній акції в кожній громаді, до підтримки законів проти дискримінації при найманні на працю, та до основної зміни особистого відношення, як у розмовах і писаннях, так і в щоденній поведінці, супроти співгромадян іншої віри, раси чи коліру шкіри.

Загальна Рада—ФЛІС.

НІМЦІ ВИГУБИЛИ У ЛЬВОВІ ПОЛЬСЬКУ, ЖИДІВСЬКУ И УКРАЇНСЬКУ ІНТЕЛІГЕНЦІЮ.

МОСКВА. (ОНА). — Визволений під Полтавою з німецької неволі жидівський робітник оповідає, що як націсти заняли Львів, то в першу чергу виарештували польську, жидівську й українську поступову інтелігенцію. Вони, каже він, здається мали список нелюбих їм людей, бо як тільки ввійшли до міста, то негайно зявлялися на помешкання ліберально думаючих поляків й українців та забирали їх з собою. Арештованих націсти били прикладами рушниць, здирали з них убрання, насміхалися, а потому їх вбивали.

Отсей жидівський робітник каже, що перед війною він був студентом Львівської політехніки і бачив, як німці розстрілювали його професорів. Між замордованими професорами находився відомий у Львові фізик Бартель, професор Клайнер і ще кількох нелюбих націстам визначних людей. Каже, що націсти того дня розстріляли багато жидівських адвокатів, рабінів, старців і дітей. Розстріляли також відомого жидівського посла [illegible] й українського літератора Гаврилюка.

Пізніше німці арештували велике число пересічних жидів і вимордували їх при помочі електричного току. Провідників релігійної жидівської громади у Львові німці повішали в самім осередку міста. Доктора Ляндберга повішали на бальконі і не дозволили його зняти кілька днів. Націсти зганяли туди жидівське населення і казали дивитися, як „вища раса" заводить в світі порядок.

Запитаний, як саме він вирвався зі Львова і як опинився на каторжній роботі біля Полтави, робітник відповів, що йому вдалося дістати від католицького священика метрику, що він католик, а знаючи добре польську мову, він вдавав поляка. Розповідав, що як жидови вдалося втечи на провінцію, то польські й українські селяни не дали йому пропасти. Переховували його, годували, а як було треба, перекопували німців, що це знаний їм християнин. Він каже, що втікаючи перед націстами, жиди полишали по селах багато своїх дітей і селяни ними опікуються як своїми. Навіть метрики попідробляли. В багатьох випадках — це є дуже велике ризико, бо всюди можуть найтися люди, що можуть донести поліції, то такий то селянин переховує жидівську дитину, але селяни на це не зважають. Вони ставляться до німців з призирством і ждуть на визволення.

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ

Шікаго, Ілл. — До спису жертводавців з Листопадового Свята: К. Падяк $5, а по $1: Олекса Любас і Семен Туцький.

ЧИТАЙТЕ УКРАЇНСЬКІ КНИЖКИ І ГАЗЕТИ БО ЧАСТЕ ЧИТАННЯ ВЕДЕ ДО ПРОСВІТИ. А ПРОСВІТА — ЦЕ СИЛА.

ПРОТОКОЛ

з нарад головного екзекутивного комітету У. Н. Союзу, які відбулись 28. грудня 1943 року в головній канцелярії У. Н. Союзу під ч. 81-83 Гренд Стріт, Джерзі Сити, Н. Дж.

На зборах були присутні: головний предсідник М. Мурашко, заступник головного предсідника Г. Герман, заступниця головного предсідника Марія Малевич, головний секретар Д. Галичин і головний касієр Р. Слободян.

Головний предсідник відкрив наради в годині 1:30 пополудні та предложив такі справи до полагодження:

Купно бондів. Постановлено закупити Dominion of Canada 5th Victory Loan 3% бонди за $25,000.

Продаж реальности. Рішено продати реальність під ч. 79 Мортон Стріт, Бруклин, Н. Й., за $7,000, на якій організація мала ще морґеджу на $7,000.

На тім закінчено наради й головний предсідник закрив збори в годині 4. пополудні.

Д. Галичин, головний секретар У. Н. Союзу.

У країні болю

Біль, фізичний біль, що повстає при схоріннях чи зраненнях людського тіла є одним з тих явищ, яких так жахається людина. Коли хвора людина звертається зі своєю недугою до лікаря і цей має виконати на ній якусь операцію, першим словом пацієнта є питання, чи воно не буде боліти.

Пощо істнує біль?

А проте біль це одно з найбільших добродійств природи для живого організму. Біль це сиґнал небезпеки, що загрожує якійсь частині організму, чи цілому тілу людини. Багато є людей, що ніколи не лікувалиб недуг, хочби навіть знали, що вони вкорочують їм життя, якби не докучав їм біль.

Біль має крім того ще й охоронне значіння. Коли людина дітнеться випадково рукою якогось гарячого чи острого предмету, тоді від болю людина мерщій відтягає від даного предмету руку. Про охоронне значіння болю свідчать також ріжні хвороби, при яких шкіра людини тратить вражливість на тепло. Такий хворий не відчуває ані гарячого ані зимного дотику. Тому нерідко буває, що до шпиталя привозять людей з жахливими попареннями цілого тіла, що повстали напр. підчас сну на печі чи підчас миття гарячим кипятком.

Одначе такі важні випадки хворобливого знечулення шкіри бувають тільки при деяких важких хворобах нервової системи. Зате частіше можна зустрінутись у житті зі знечуленнями короткотревалими лише деяких частин шкіри в істоpичних осіб.

Хоча біль, як видно з повищого є для організму людини явищем дуже пожиточним, то всеж часом треба його усунути для добра лікування. Головно при усяких операціях, що мають на меті усунути ножем якусь хвору тканку чи орган тіла, або направити всякі ушкодження (рани, злами, звихи і т. п.) треба конче усунути біль, що перешкоджує при операції. У таких випадках біль є звичайно такий великий, що переходить можність видержливости людини, яка зрештою і так невелика, коли не брати під увагу винятків, як напр. славного римлянина Муція Сцеволі, що на доказ видержливости римлян, вложив перед ворогами руку до миски з розжареним вугіллям і тримав її там, доки не звугліла.

Звичайна людина дуже мало видержлива на біль і вже невеликого ступня біль вистачає, щоб людину вивести з рівноваги і допровадити до ненормального душевного стану.

Операція перед 100 роками.

Сьогодні навіть важко собі уявити, що таке могло істнувати ще розмірно недавно, бо перед 100 роками. Усі операції виконували без ніякого знечулення. Щоб додати хворому відваги, давали йому чарку горівки і радили думати про щось приємне. Потім привязували його до стола сильними ременями і почали операцію. Легко собі уявити, що тодішня операційна саля була радше подібна своєю атмосферою до катівні, ніж до нинішньої операційної салі. Хірург краяв тіло, пилував кістки, а хворий корчився з несамовитих болів і вив нелюдським ревом. Страшний верескc, крики, проклони та благання ні на хвилину не вгавали. Часами хворому вдалося перервати ремені, а тоді на нього кидалося кількох санітарів і тримали, без огляду на розпучливу оборону далі на столі... Тому не диво, що нераз по зовсім удатній операції хворий відразу вмирав, часто ще на операційному столі з виснаження та ослаблення серця від болю, що переходив його сили.

Сто років тому й не снилося, що для дальших поколінь ця картина буде тільки жахливим спомином; вони гадали, що на біль при операції нема ніякої ради. Один із найславніших европейських хірургів сказав навіть раз у Паризькій Академії Наук: „Скальпель хірурга та біль це дві нерозлучні речі. Операція без болю є мрією, що ніколи не здійсниться".

Хльороформ та етер.

А всеж ця мрія здійснилася і славний хірург показався неславним пророком. Звільнення недужого-мученика від болю при операції завдячуємо американському дентистові Мортонові, що жив у Америці перед 75 роками. Він був також винахідником „містків" зі штучними зубами. Прикріплення такого містка в роті було звязане з великими болями пацієнта, тому Мортон зачав шукати засобів, що злагіднилиб чи зовсім викорінилиб біль при операції прикріплювання містка. Один знайомий аптикар нарадив йому, щоб спробував етеру, мовляв вдихування етеру усмирює часом докучливий біль зубів. Одначе Мортонові досліди над псами і студентами медицини, що жертвувалися для науки, не вдавалися. Показалося, що причиною невдачі був нечистий етер, що його вживав Мортон до дослідів. Колиж лікар вистарався раз пляшку добре очищеного етеру, тоді досвід удався. Одного разу господиня Мортона заглянула до його кімнати і найшла його на підлозі зовсім непритомного. Вона думала, що дентист помер і закликала поліцію. Одначе Мортон скоро прочуняв і ще того самого дня вирвав пацієнтови зуба приспавши його передтим етером.

Невдовзі потім у 1846 р. англійський ґінекольоґ Сімпсон відкрив снодійний вплив хльороформу. Однак проти Сімпсона повстало ціле англійське духовенство, що твердило, будьтоби наркоза при породі суперечна з Божою волею, бо св. Письмо каже: „Жінка в терпінню родитиме діти свої..."

Одначе хитрий лікар найшов на це дотепну відповідь. Він сказав, що саме Бог був першим, що користувався наркозою, а саме св. Письмо каже, що Бог сотворив Єву з Адамового ребра. Заки виняв ребро Бог послав Адамові глибокий сон, себто виконав операцію під наркозою!

Кокаїна та біль.

Хоча відкриття еторової та хльороформової наркози було величавим поступом в історії медицини, всеж для багатьох недужих людей воно було без вартости. Приспати особи у старшому віці — дуже небезпечно тому, що це сильно ослаблює серце, у старшому віці не таке витримале як у молодім. Також в осіб хворих на серце, така наркоза неможлива. Тому наркоза не „оплачувалася" при менших операціях, де вона могла принести більше шкоди, ніж користи. Тому лікарі старалися винайти спосіб, що дав би змогу знечулювати інше оперування місце тіла. Це вдалося у 1848 р.

Досліди виказали, що таким засобом є витяг з полудневоамериканської ростини кока (еретроксильон кокка) т. зв. кокаїна. Коли таким витягом себто кокаїною було посмарувати язик чи вкропити її до ока, тоді дане місце було на деякий час зовсім знечулене на біль і дотик. Пізніше почали знечулювати також глибші місця та органи людського тіла в той спосіб, що впорскували тонкою голкою розчин кокаїни під шкіру навкола того місця, де мають оперувати. Згодом та метода розвинулася широко і нині виконують лікарі багато навіть дуже поважних операцій у т. зв. місцевому знечуленні; підчас операції хворий розмовляє спокійно з лікарями, не чуючи навіть, як крають його тіло.

Що писала "Свобода" тому 30 років?

1. січня, 1914.

СТОЛІТНІ РОКОВИНИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА.

Сто літ минає від хвилі, коли прийшов на світ наш незабутній Тарас. Рік столітних роковин Кобзаря повинен бути для нас найбільшим народним святом. Вся Україна лагодиться зустрінути свято як найвеличавішим обходом. І ми тут в Америці не сміємо остатися позаду наших братів в старому краю. Пора й нам подумати заздалегідь над тим, як відсвяткувати це народне свято і віддати честь нашому найбільшому поетови. Нехай це свято буде висловом думок і почувань всеї Американської України. Не обмежуватися нам лише на концертах і манїфестаціях, а подбати про положення основ під потрібні для нас народні інституції тут у вільній Америці, як тривалий памятник Шевченкови.

ІМІҐРАЦІЯ ДО ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ.

В 1913. р. прибуло на Елис Айленд в Ню Йорку 878,918 іміґрантів. Споміж них завернено назад 12,713 осіб. Коли взяти під увагу, що іміґранти прибували і через інші портов міста, то число іміґрантів досягло до 1,000,000 людей.

„ЦІКАВИЙ ЛИСТ".

Пише голова Просвітної Комісії, д-р Володимир Сіменович, із Шікага:

„На днях один відпоручник нашої Просвітної Комісії переслав на мої руки дуже цікавий лист в якому між ин. сказано: „Пане Відпоручнику! Повідомляю Вас, що в нащій місцевости не буде віча — „Народних Зборів". Після Вашого повідомлення про віче, я скликав мітинґ і обговорив справу. Всі члени відкликалися, що не хочуть віча, бо на вічу будуть колектувати гроші".

СТИПЕНДІЯ ІМ. ОЛЕКСАНДРА МИШУГИ.

На руки тов. ім. М. Лисенка, що орудує стипендійним фондом ім. Олександра Мишуги у Львові, зложив безіменний добродій 9,000 корон і тим доповнив стипендію до 20,000 корон. Стипендія призначена для науки талановитих сил, що посвятяться фаховому артистичному образуванню в співі чи музиці.

ГОЛОВНИЙ УРЯД УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНЬОГО СОЮЗУ В 1914.

Предсідник: Дмитро Капітула; заст. предс.: Марія Білик, Василь Сувак; секретар рекордовий: Михайло Угорчак; секр. фінансовий: Семен Ядловський; касієр: Андрій Шаршонь; Контрольна Комісія: о. В. Балоґ, Стефан Милянович, Йосиф Ялечко; Радні: Іван Ґлова, Николай Ваверчак, Володимир Каськів, Петро Мотало, о. Мирон Данилович, Андрій Гальчак; редактор „Свободи": Осип Стеткевич; завідатель „Свободи": Андрій Савка; Просвітна Комісія: д-р Володимир Сіменович, предс., А. Горбаль, кас., Е. Струтинська, секр., о. В. Балоґ, Д. Андрейко, д-р І. Копистянський, Ю. Павчак — члени.

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

ДЖЕРЗІ СИТІ, Н. ДЖ.

В допомогу тим, що хочуть стати горожанами.

Звертається увагу нашим людям, що ще не є горожанами, а ними моглиб стати, що в перших днях січня будуть вестись курси для тих, що не вміють по англійськи ні говорити, ні читати, а окремо для тих, що вміють, щоб усіх їх навчити того, що потрібне, щоби набути американське горожанство.

Курси будуть вестись заходом Інтернешенел Інститут, 681 Берґен евеня, Джерзі Сіті. Там можна дістати ближчі інформації в цій справі. Як теж поради у різних іміґраційних справах. Теж нема там ніяких оплат.

Борислав Сміється

(Докінчення зо сторони 2-гої)

Чорна ніч обгорнула Борислав, коли Бенедьо вийшов з хати. Його розпалене лице обвіяв холодний вітер. Де-не-де блимали світла: ще світили шинки, що до решти випивали кров із робітників. Бенедьо не помічав, що холодний вітер вдирається за його розхристану сорочку та морозить кров у жилах. Серце товклося йому в грудях, мов молотом, коли подумав про всі наслідки Андрусевих замислів.

Скільки то робітників помандрує до криміналів, скільки біди настане, важке безробіття для тисячів голодного народу... Дві сили боролися в його душі: одна — давній, добрий Бенедьо, покірний, працьовитий, що повільною, впертою працею хотів забезпечити безжурну старість матері, Бенедьо, повчений тепер коротким, але болючим досвідом, і друга — пристрасний, дужий, що на вид заподіяної кривди, кривди, яка і в його очах перевищала все заподіяне досі, кипів і поривався за зло злом — може ще навіть більшим — відповісти. Сліпа месть не казала оглядатися на наслідки. Що буде, коли згорить Борислав? Хто потерпить більше: підприємці чи робітники? Не вмів на це Бенедьо відповісти, проходячи вуличками Борислава. Хижий вітер знімався чимраз дуже. Як довго так бродив вулицями, Бенедьо не тямив. Прийшов до себе, коли дійшов до його вух якийсь звук. Чув його цілком добре: виходив із дверей якогось будинку, якого вікна були ярко освітлені.

— Ха! ха! ха! — дзвінко доносилося до вух Бенедя.

Адже не улягало ніякому сумнівові: хтось весело сміявся. На білих фіранках мигали чорні тіні. Сміх мов ножем різ[...] пув по серці перетомленого Бенедя. Як довго себе тямить, не міг сміятися. Від восьми літ сирота, тяжка праця, хоровита матір, побої майстра і штурханці інших. А тут хтось сміявся: веселим, дзвінким голосом. Бенедьо переліз з трудом через паркан і притулився до вікна партерового дому. В кутик вікна заглянув до середини. Довкола довгого стола сиділи головачі нафтового діла. Запивали шампаном побіду. По розбавлених лицях, похляпаним обрусі та по свобідних, надто може свобідних рухаха легко було пізнати, що веселість і забава мусіли досягнути вершка.

А ось... очи Бенедя впали на одну постать у витертім сурдуті та заболочених чоботах. Її зуби були вишкірені серед обридливого сміху, який викривав ціле худе, костисте лице в якусь чортівську маску. Очи всіх були устромлені на цю постать, що підкрадалася до печі. Ось вона отворила повільно дверці і сягнула обома руками в глибину. Бенедьо напружив зір і притулив лице до шибки, щоби не спустити з ока ні одного руху. Ось обі руки поволі-поволеньки витягають щось із печі, худа постать повертає на пальцях знов до стола і підносить догори... Глухий стогін вирвався з грудей Бенедя. То була робітницька каса, яку високо тримав Мартко! Очи виступили Бенедьови на верх, у грудях бракувало віддиху. Всі зібрані плескали, наче божевільні, в долоні і заливалися гучним сміхом:

— Ха! ха! ха!

Борислав сміявся.

Мортко опустив скриньку, і його очи стрінулися із очима Бенедя, на лице якого падало ярке світло. Бенедьо бачив, як смертельно поблід Мортко, як обезсилені руки з тріском пустили важку скриньку на підлогу, як зглянулись підприємці та на німий знак Мортка кинулися до вікна. Але не найшли там нікого.

Бенедьо застав ще побратимів у хаті Матія. Одиноке, що зміг вимовити, коли очи Андруся спинилися на нім, було:

— Браття! І я з вами! Нехай і наш Борислав сміється!

XXI.

Леон мав причину радіти: перший вагон церезини котився на північ до російської границі. Інші вагони стояли наготовані. Ще два, три дні, а перше замовлення буде завершене, вложена праця стократно нагороджена. На яснім тепер небі не бачив ні хмариночки. Але ні! Його чоло нахмарилося, коли Фанні призналася, що любить безмежно Ґотліба. Тепер, коли Леонови здавалося, що вхопив золотого вола за роги, хотів трохи з Германом, що посмів пустити йому „шпильку", поторгуватися, хоча в душі не мав нічого проти того. На усильні благання Фанні пішов іще раз до Ґольдкремерів. Застав пригнобленого Германа і збожеволілу Рифку, яка саме відкрила Германови наміри Ґотліба. Але Герман уже знав від Ван-Гехта про фабрику, заложену Леоном. Оба станули око в око. Герман показав Леонові телеграму: ваґон церезини придержано. Суд видав наказ арештувати Шеффеля і опечатати фабрику церезини. А Ґотліб? Герман усе таки любив свойого одинака, хоч і не такою звірячою любовю, як Рифка. Всі троє, порозумівшись, сідають до повоза і мчать до Борислава, щоби спасти Ґотліба і Фанні, яка грозить, що смерть собі заподіє, коли Ґотліба стріне нещастя.

XXII.

Двадцять гуртів робітників, зібраних побратимами, розхо[...]диться по всіх кінцях Борислава.

В двадцятій мають узятися до праці. В огні мають станути всі шиби, всі маґазини. Бенедьо має підпалити фабрику церезини, а його помічники — цистерни і маґазини. Міський годинник бє північ. В Бенедьові борються два почування: одне каже нищити ворога, друге каже здобувати долю на іншій дорозі. Під фабрикою помічає, що загубив кресало. Біжить до хати, і, коли хоче вийти, бачить цілу долину, засіяну вогнями. Могутні стовпи пожежі ростуть на очах, наче великани в казці. Вихор кидає вогнем і роздуває його ще гірше. Вогнів чимраз більшає. Великани ростуть і зливаються в одне море. Величезні язики хитаються на всі боки. Рев вихру скріпляє горіння вогню. Це сміється Борислав. Але то що? Фабрика починає горіти! Бенедьо біжить туди і бачить, що крізь вибите вікно вилазить Ґотліб. Рівночасно появляються з одного боку Герман, Леон, Фанні і Рифка, з другого — робітники, що саме підпалили цистерни і маґазини. Ясне полумя освічує цілу групу. В руках Бенедя кресало і губка. Руки і лише Ґотліба чорні від сажі, волосся і одіж обсмалені. Брати Басараби тягчуть за собою Мортка, якого найшли в помешканню. Стасюра приносить скриньку, „робітницьку касу", якою підприємці нагородили працю Мортка. Розлютована товпа кидає Мортка в огонь, а Андрусь вириває з рук Стасюри касу і кидає її також до нутра фабрики: не грішми здобудеться долю! Бенедьо з трудом спасає Леона та Германа. Божевілля Рифки робить сильне враження на робітників: вони випускають їх.

XIII.

Два тижні горить Борислав. Два тижні враз із могутнім живлом киплять людські пристрасти. Військо окружає Борислав. Всі побратими сидять у вязниці. Бенедьо сидить враз із Шеффелем, від якого вчиться по німецьки. Шеффель оповідає йому про робітничі організації в Німеччині. В Бенедя у голові прояснюється: ще ніщо не пропало! Аж тепер зможе взятися до праці.

Поволі минає слідство, і переслухання трьох сотень вязнів забирають півроку. Скінчилася слідча вязниця і Бенедя випускають на волю. Випускають і півтретя сотки невинних робітників. Побратимяж дістають по пять літ важкої вязниці.

(Кінець).

НІМЦІ ВИВОЗЯТЬ З ГАЛИЧИНИ РОБІТНИКІВ

БЕРН, Швайцарія. (ОНА). — З Будапешту надійшла вістка, що німці вивозять з Галичини польських й українських робітників. Кажуть, що вивозять одних до німецьких фабрик амуніції, а других до Франції будувати воєнні укріплення. Німецька поліція ходить по [...] селах і вилапує всіх працездатних людей обох полів і насильно висилає їх на захід. В Галичині мало де видко дорослих здорових людей, бо майже всіх вивезено до Німеччини. Осталися самі старці і підростки.

Далі оповідають, що в галицьких лісах повно партизанів, які нападають на менші відділи німецької поліції, розривають залізні дороги і винищують німецьких сторожів, що пильнують склади воєнного матеріялу.

ТУРКИ КРИТИКУЮТЬ ПОЛІТИКУ ПОЛЬСЬКОГО УРЯДУ.

АНКАРА (Туреччина. (ОНА). — Турецька преса пише останніми часами багато про польсько-советський спір за границю і дехто критикує польський уряд за імперіялістичну політику. Наприклад, один із турецьких лібералів, який має тісні звязки з міністерством закордонних справ, сказав, що турки не поділяють політики польського уряду в Лондоні, бо той уряд не представляє думки польського народу. Пануюча польська кляса завше йшла проти інтересів народу і боялася, щоби польський хлоп і робітник не домагався переведення в життя демократичних засад державного правління.

Щодо привернення Польщі передвоєнних границь, то це булоб смішно, казав турецький ліберал, якби після найбільш кровавої війни, яку знає історія, віддавати полякам чужі землі і народи. Польські політики ще не визбулися надій привернення старих польських границь і відбудовання польської імперії з непольськими землями і народами над якими поляки мають охоту панувати.

Польські державні мужі повинні прокинутися з імперіялістичного сну й усвідомити собі факт, що силою прилучені до передвоєнної Польщі народи, не були додатковим але відемним фактором польської державної політики і робили все, що було в їх силі, щоб польську державу ослабити. Розуміється, що це вже належить до історії, але не булоб зле, якби польські державники перестудіювали її й старалися витягнути з неї науку на будуче.

КУПУЙТЕ ВОЄННІ БОНДИ

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

ЕЛІЗАБЕТ, Н. ДЖ. — На річних зборах Бр. св. Арх. Михаїла, від. 142, дня -. грудня вибрано такий уряд на 1944 рік: Я. Лещак, предс.; С. Лабунський, заст.; П. Остапчук, фін. секр.; П. Пілат. кас.; А. Поливчак, заст.; М. Костів, рек. секр.; С. Пограничний, М. Гульник і І. Пілат, контр. комісія; С. Лабунський і І. Поливчак, надз. хорих; Ю. Поливчак, хор.; Ю. Родзіняк і Е. Мамчак, тростіси; Я. Лещак, реп. до У. Н. Дому; Г. Закорчений, капітан. Збори мають відбуватися в другу суботу по першім. Члени зложили для Конґресового Комітету: Бр. св. Михаїла з каси $5; Р. Слободян, П. Остапчук, Я. Лещак, Д. Гнатюк, А. Поливчак, М. Маркович, Д. Штим по $1; по 50 ц.: С. Лабунський, Т. Маройка, Ю. Поливчак, П. Пілат, І. Пілат, Є. Пограничний, Е. Мамчак, М. Кобрин, А. Левчак, М. Костів; по 25 ц.: І. Поливчак, Ф. Яворський. Разом $17.50 — За уряд: Я. Лещак, предс.; П. Пілат, кас.; П. Остапчук, секр.

ДЖЕРЗІ СИТІ, Н. ДЖ. — Річні збори Бр. св. Івана Хрестителя, від. 270, відбудуться в неділю, 2. січня, в годині 2:30 пополудні, в У. Н. Домі, 181-183 Фліт ул. Всі члени і членкиці обовязково повинні бути на зборах, бо буде звіт уряду і контролі за 1943 рік та вибір уряду на 1944 рік. Довгуючі члени повинні вирівнати свої залеглі вкладки, бо інакше будуть суспендовані. — За уряд: М. Косоноцький, предс.; С. Ґріца, кас.; Н. Пігура, фін. секр.; А. Бусько, рек. секр.

ІСТ СТ. ЛУІС, ІЛЛ. — На річних зборах Тов. Запорозька Січ, від. 284, 11. грудня вибрано такий уряд на 1944 рік: М. Гутима, предс.; П. Ломиковський, заст.; О. Петришин, кас.; П. Гудима, заст.; І. Васлюка, секр.; П. Магац, заст.; І. Тимкович і Ю. Чорний, контрольори; Я. Нищий і К. Петришин, комітет хорих; С. Щурик, дверник. Збори будуть відбуватись у кожну другу суботу по першім, в гали У. Н. Дому, 1020 Н. 9. ул. — За уряд: Н. Гудима, предс.; О. Петришин, кас.; І. Васлюка, секр.

В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА"

ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ

По короткій і тяжкій недузі, дня 11. листопаду 1943 р. помер довголітній член відділу 177 У. Н. Союзу в Провіденс, Р. Ай.,

ВОЛОДИМИР РЕКРУТ.

Покійний вступив до У. Н. Союзу в червні 1916 р. Був довголітнім урядником від 177, а також одним з організаторів від. 93 У. Н. С. в Сентрал Фолс, Р. Ай.

Покійний родився в селі Давидківцях, повіт Чортків, Західна Україна. Полишив у смутку дружину Катерину і двох синів подружених: Степана і Мирослава, котрий служить в американській армії. Громада і відділ утратили доброго громадянина і члена У. Н. Союзу. Покійного поховано на [...] українськім цвинтарі св. Івана Хрестителя в Валей Фолс.

В. Й. П.! Секретар.

Дня 18. грудня 1943 р. помер у 49. році життя

СТЕФАН ГАЛКІВ,

член Бр. св. Івана Хрестителя, від. 76 У. Н. Союзу в Нюарку, Н. Дж.

Покійний походив із села Соколова Воля, повіт Ліско, Західна Україна. Вступив до У. Н. Союзу 1925 року. Оставив у смутку жену Марію і сина Василя, котрий тепер служить в американській армії. Похорон відбувся в середу, 22. грудня з української католицької церкви св. І. Хрестителя при участи членів, кревних і знайомих. — В. Й. П.!

М. Сороколіт, рек. секр.

ПРАЦЮВАТИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ, ЦЕ, В ПЕРШІЙ МІРІ, ПРИЄДНУВАННЯ ДО НЬОГО ЯКНАЙБІЛЬШЕ НОВИХ ЧЛЕНІВ.

ТАРЗАН, ч. 896. До останнього чоловіка.

Тарзан був скорший, ніж вояки.

З іншого вже дерева він випустив на них свої стріли зі скорістю скорострілу, прошибаючи одного за другим.

Останній вояк зі страхом зверцнувся до втечі.

І Тарзан, навіть не пробував його задержати.